

Gdańsk, 05.08.2021

Prof. dr hab. n. med. i n. o zdrowiu Edyta Szurowska

II Zakład Radiologii

Gdański Uniwersytet Medyczny

ul. Smoluchowskiego 17

81 – 211 Gdańsk

tel/fax. +48 58 349 3680

e-mail: eszurowska@gumed.edu.pl

OCENA ROZPRAWY NA STOPIEŃ DOKTORA NAUK MEDYCZNYCH

mgr Grety Gawel

pt. „Połyki u osadzonych – analiza połykanego materiału oraz uwarunkowań socjodemograficznych”

Promotor rozprawy: prof. dr hab. n. med. Andrzej Urbanik

Promotor pomocniczy: dr n. med. Wiesław Guz

Przedłożona do recenzji rozprawa dotyczy badań nad samouszkodzeniami wśród osadzonych w Zakładzie Karnym w Rzeszowie w latach 2009-2015. Do zachowań autoagresywnych więźniów należą m.in. tzw. „połyki” czyli czynność polegająca na połknięciu ciała obcego. Niewątpliwie „połyki” stanowią problem spotykany przez służbę więzienną na całym świecie. Autorka przeanalizowała nie tylko rodzaj ciała obcego i jego obraz na zdjęciach rentgenowskich, ale także przyczyny takich zachowań i uwarunkowania socjodemograficzne, które mogą je wywoływać. Zadanie badawcze, którego podjęła się mgr Greta Gawel, jest bardzo ciekawe, rzadko poruszane w środowisku radiologicznym oraz istotne z naukowego i praktycznego punktu widzenia. Temat rozprawy doktorskiej można uznać za szeroki, interdyscyplinarny, ambitny i dobrze dobrany.

Przedłożona do recenzji dysertacja składa się ze 129 stron i została podzielona na 12 nstp. rozdziałów: wstęp, wprowadzenie, cel, materiały i metody, wyniki, omówienie wyników i dyskusję, wnioski, spis piśmiennictwa, streszczenie w języku polskim i angielskim oraz wykaz tabel i rycin. Układ niniejszej rozprawy jest klasyczny i poprawny. Według mnie można by było wstęp i wprowadzenie połączyć w jeden rozdział, ale uwaga ta nie ma wpływu na wartość merytoryczną pracy. Piśmiennictwo zawiera 102 pozycje, wśród których znajdują

się pozycje książkowe, prace oryginalne, poglądowe i opisy przypadków, a także ustawy kodeksu karnego. Piśmiennictwo jest aktualne i zostało prawidłowo dobrane, jedynie odnośnik pozycji nr 52 i 83 nie prowadzi do żadnego pliku.

1. Wstęp

Wstęp rozprawy został napisany przejrzysto, wprowadza czytelnika w zagadnienia związane tematyką badawczą, ponadto zawiera odpowiednio dobrane odnośniki literaturowe. Doktorantka w sposób zwięzły (co należy docenić) wyjaśnia istotę „połyków”, ich konsekwencje oraz prawdopodobne przyczyny.

2. Wprowadzenie

W kolejnym rozdziale Doktorantka precyzyjnie opisała zagadnienie, wokół którego skoncentrowała swoje zainteresowania badawcze. Za szczególnie interesujące warto uznać wyjaśnienie etiologii, a także rodzajów samouszkodzeń w zakładach karnych. Precyzyjnie opisała także zaburzenia osobowości obserwowane u osób popełniających przestępstwa. Dodatkowo Doktorantka przedstawiła rys historyczny tego typu zachowań i zamieściła interesujące dla czytelnika ryciny. Na uwagę zasługuje fakt, że ryciny stanowią zbiór własny Autorki.

3. Cel

Doktorantka w sposób prawidłowy formułuje tezy badawcze, które rozwija w dalszej części pracy.

Celem głównym rozprawy jest: „Próba określenia, czy istnieją zależności pomiędzy czynnikami socjodemograficznymi, niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi, uwarunkowaniami wynikającymi z osadzenia w jednostce penitencjarnej a podejmowaniem przez więźniów decyzji o dokonaniu samouszkodzenia o typie „połyk””

Jako cele szczegółowe wymienia:

- 1) Określenie profilu socjodemograficznego osadzonych, którzy dokonali połyku, oraz grupy kontrolnej.
- 2) Określenie uwarunkowań wynikających z odbywania kary pozbawienia wolności, z uwzględnieniem stanu zdrowia osadzonych (analiza danych osobopoznawczych), którzy dokonali połyku, a także grupy kontrolnej.

- 3) Określenie najczęściej występujących niepsychotycznych zaburzeń psychicznych u osadzonych dokonujących połyków, a także w grupie kontrolnej.
- 4) Analiza połykanego materiału.
- 5) Przeprowadzenie analizy zależności pomiędzy wybranymi parametrami profilu socjodemograficznego, uwarunkowań wynikających z odbywania kary pozbawienia wolności i niepsychotycznych zaburzeń psychicznych a liczbą połyków oraz wielkością i kształtem połykanego ciała obcego.

Przyjęte przez Doktorantkę cele pracy są ambitne i wielodyscyplinarne, obejmujące kwestie medyczne, psychologiczne i socjologiczne. Mam jedynie drobną uwagę do celu głównego pracy, z którego usunęłabym stwierdzenie „próba” i sformułowała ten cel jako: „Ocena zależności pomiędzy czynnikami socjodemograficznymi, niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi, uwarunkowaniami wynikającymi z osadzenia w jednostce penitencjarnej a podejmowaniem przez więźniów decyzji o dokonaniu samouszkodzenia o typie „połyk”.

4. Materiał i metoda

Doktorantka poddała ocenie imponującą liczbę rekordów dotyczącą 12 000 więźniów, którzy przebywali w Zakładzie Karnym w Rzeszowie w latach 2009-2015, co było podstawą doboru członków do grupy badanej i kontrolnej. Grupa badana obejmuje 56 osadzonych, którzy dokonali „połyków”, grupa kontrolna 56 losowo wybranych więźniów w tym samym wieku bez połyków. Kryteria doboru uczestników badania zarówno w grupie badawczej zostały jasno sprecyzowane. W każdej z grup Autorka przeanalizowała następujące czynniki:

- dane socjodemograficzne - wiek, poziom wykształcenia, stan cywilny, miejsce zamieszkania, wsparcie bliskich, dysfunkcyjność rodziny pierwotnej, liczba dysfunkcji w rodzinie pierwotnej,
- dane osobopoznawcze – charakter dokonanego przestępstwa, łączny wymiar kary pozbawienia wolności, klasyfikacja według posiadanej grupy klasyfikacyjnej, system wykonywania kary pozbawienia wolności, uprzednie pobyty w jednostkach opiekuńczo-wychowawczych lub zakładach poprawczych, ocena dokonania przestępstwa pod wpływem alkoholu lub innych środków odurzających, próby samobójcze lub akty autoagresji,
- dane dotyczące stanu zdrowia - stan zdrowia po osadzeniu w jednostce penitencjarnej, niepełnosprawność fizyczna, nadużywanie alkoholu i innych

środków odurzających, stwierdzone schorzenia, przebyte leczenie odwykowe lub terapia,

- dane dotyczące niepsychotycznych zaburzeń psychicznych - wybrane niepsychotyczne zaburzenia psychiczne i liczbę zdiagnozowanych zaburzeń.

Ponadto w grupie badanej doktorantka oceniła zdjęcia rentgenowskie z widocznymi połkniętymi ciałami obcymi przez osadzonych. Do kryteriów, według których analizowano ciała obce należy:

- ich wielkość
- kształt;
- umiejscowienie w przewodzie pokarmowym - w zakresie klatki piersiowej (przełyk) lub jamy brzusznej i miednicy;
- liczbę dokonanych połknięć przez badanego.

W ostatnim podrozdziale Doktorantka wymieniła metody zastosowane do analizy statystycznej.

5. Wyniki

Autorka w postaci tabel i opisowej w tekście pod tabelami przedstawiła uzyskane wyniki pod względem założonych wcześniej kryteriów zarówno dla grupy badanej, jak i grupy kontrolnej. W końcowych podrozdziałach zebrała wszystkie wartości i kryteria z porównaniem ich pomiędzy grupami oraz uzupełnieniem o wyniki testów statystycznych. Pozwoliło to na zobrazowanie istotnych różnic statystycznych lub ich braku pomiędzy grupą badaną a grupą kontrolną.

Istotne różnice statystyczne pomiędzy obiema grupami dotyczyły następujących cech: stanu cywilnego, dysfunkcyjności rodziny pierwotnej, liczby dysfunkcji w rodzinie pierwotnej, systemu wykonywania kary pozbawienia wolności, uprzednich pobytów w jednostkach opiekuńczo – wychowawczych lub zakładach poprawczych, podejmowaniu przez osadzonego prób samobójczych i aktów autoagresji oraz występowaniu wybranych niepsychopatycznych zaburzeń psychicznych. Ponadto Autorka wskazała, że w kryteriach takich jak poziom wykształcenia, miejsce zamieszkania, wsparcie bliskich, łączny wymiar kary pozbawienia wolności, grupa klasyfikacyjna (np. młodociany, recydywista penitencjarny, odbywający karę po raz pierwszy), przestępstwo dokonane pod wpływem alkoholu lub środków odurzających, przynależność do nieformalnych struktur podkultury

przestępczej, stan zdrowia, niepełnosprawność fizyczna, nadużywanie alkoholu lub środków odurzających, stwierdzone schorzenia i udział w leczeniu odwykowym, obie grupy nie różnią się pomiędzy sobą.

Wyniki są przedstawione jasno, chociaż w sposób mało zwięzły. Rozdział ten zawiera 84 tabele (w sumie w rozprawie jest ich osiemdziesiąt siedem, z czego trzy w rozdziale „Materiał i metoda”). Tabele, które nie porównują czynników pomiędzy grupami, zazwyczaj zawierają jedynie trzy kolumny (dotyczącą zastosowanego kryterium, kolumnę z liczbą osadzonych oraz kolumnę wskazującą na wartość procentową w grupie) i rozdzielnie opisują każdą z grup. W celu bardziej syntetycznej prezentacji wyników proponowałabym rezygnację z rozdzielnej prezentacji grup. Przyjęta przez Doktorantkę forma też jest poprawna. Tabele są prawidłowo i bardzo starannie opisane, a zebrane w nich wyniki wyczerpująco wyjaśnione.

Wartym podkreślenia jest odpowiedni dobór rycin, które w sposób przejrzysty i szczegółowy prezentują rodzaj, kształt oraz umiejscowienie ciał obcych połkniętych przez osadzonych. Autorka zamieściła dziewiętnaście zdjęć rentgenowskich z przykładowymi „połykami”. Zbiór ten oceniam jako imponujący, o dużej wartości dydaktycznej. Lekarze radiolodzy i technicy spotykają się jedynie z pojedynczymi przypadkami ciał obcych w trakcie swojej pracy zawodowej.

Z drobnych uwag, w rozdziale 5.2.1 w tabeli 9. przy rozdziale Kodeksu Karnego dotyczącego przestępstwa przeciwko wolności brakuje danej dotyczącej wartości procentowej osób w grupie badanej, których dotyczy ten rodzaj popełnionego przestępstwa.

6. Omówienie wyników i dyskusjach

Rozdział odzwierciedla znaczenie uzyskanych przez Doktorantkę wyników. W cytowanych przez Autorkę artykułach brak tak szeroko zakrojonych i interdyscyplinarnych badań. Doktorantka przeanalizowała znaczną liczbę badań rentgenowskich osadzonych z połykami i odniosła je do czynników socjodemograficznych, uwarunkowań wynikających z osadzenia w jednostce penitencjarnej, stanu zdrowia, danych osobopoznawczych oraz niepsychotycznych zaburzeń psychicznych. Doktorantka umiejętnie porównała wyniki badań własnych do danych literaturowych opublikowanych w czasopismach krajowych i zagranicznych. Ze względu na stosunkowo nieliczne doniesienia przedstawiające obraz radiologiczny połyków u osadzonych odniosła się także do kilku opisów przypadków. Rozdział został napisany w sposób zwięzły, płynny i poprawny stylistycznie oraz poparty

ponad 40 pozycjami bibliograficznymi odpowiednio przedyskutowanymi przez Doktorantkę. Jedynie brakuje mi w tej części podrozdziału dotyczącego ograniczeń pracy, wśród których wymieniałabym brak analizy wieloczynnikowej, która w sposób szerszy mogłaby opisać grupę osadzonych, skłonnych do stosowania połyków. Niemniej i bez tej analizy praca ma wysoki walor poznawczy i dydaktyczny.

7. Wnioski

Wnioski zaprezentowane przez Doktorantkę są zasadne w świetle uzyskanych wyników i odpowiadają postawionym celom badawczym.

Podsumowanie

Reasumując, celem rozprawy Pani Grety Gawęł była analiza połykanego materiału oraz uwarunkowań socjodemograficznych u osadzonych, którzy dopuszczali się połyków. W mojej ocenie Doktoranta w sposób prawidłowy i wyczerpujący przeprowadziła badania, które oprócz niewątpliwej wartości naukowej mogą być pomocne Służbie Więziennej przy ocenianiu ryzyka tego typu zachowań u osadzonych w jednostkach penitencjarnych. Praca ma wiele walorów poznawczych, praktycznych i dydaktycznych, jest wielodyscyplinarna, przeprowadzona bardzo starannie na dużej grupie badanych.

Przedstawione powyżej uwagi oraz stwierdzone pojedyncze błędy interpunkcyjne i literówki nie mają wpływu na wartość merytoryczną przedłożonej rozprawy.

Oceniając pozytywnie, tak pod względem formalnym jak i merytorycznym rozprawę doktorską mgr Grety Gawęł pt. „Połyki u osadzonych – analiza połykanego materiału oraz uwarunkowań socjodemograficznych”, która spełnia warunki określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016, poz. 882 z późn. zm.), zwracam się do Wysokiej Rady Naukowej Kolegium Nauk Medycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego o przyjęcie pracy i dopuszczenie jej autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Z poważaniem,

Edyta Szurowska

